

Наукова робота
на тему:

ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИВ (КРИПТОВАЛЮТА ТА ТОКЕНИ) В УКРАЇНІ:
ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ОПЕРАЦІЙ

АНОТАЦІЯ

Актуальність. Сучасний світ – це світ цифрової економіки, який потребує від обліковців не просто знання дебету і кредиту, а й знань з основ цифрових технологій. Адже зорієнтуватись в різноманітті нових об'єктів обліку без розуміння їх суті складно. Блокчейн, біткойни, токени, віртуальні валюти, цифрові гаманці - цілий новий словник, що описує інноваційні технології в новій цифровій економіці. Це технології для швидкої передачі цінності по всьому світу, що передбачає анонімність, мінімальні комісії. Ці послуги швидко витісняють послуги класичних учасників ринку фінансових послуг: банки, сервіси переказу грошей та ін. Епоха розвитку та популяризації блокчейн-технологій припала на період повномасштабної війни в Україні, зумовленої вторгненням РФ. Виходячи з вищесказаного, можна подумати, що наявність віртуальних активів тільки погіршує стан України на цій війні, однак, це не зовсім так. Технологія блокчейн, яка лежить в основ революції у фінансовій сфері, виникла трохи більше 10 років тому. З тих пір віртуальні активи стали широко доступними і почали використовуватися як платіжні продукти. Однак жодного чіткого регулювання, офіційних рекомендацій щодо їх обліку, а отже і контролю досі немає. Говорячи про ступінь вивченості віртуальних активів з точки зору обліку і контролю, з упевненістю стверджувати, що багато питань залишаються нерозкритими. Це зумовлено тим що, криптовалюта – відносно нове явище. Кожен з авторів у своїй роботі наводить власні судження щодо того, як необхідно обліковувати та оподатковувати криптовалюту.

Відсутні чіткі роз'яснення сутності операцій, як їх ідентифікувати, що є джерелом інформації для подальшого аналітичного обліку та організації контролю. Так як сектор віртуальних активів швидко розвивається та є технологічно динамічним, існує великий ризик приховування незаконної діяльності злочинцями і доходів за складними корпоративними структурами, тому за ним необхідний постійний моніторинг. Саме тому обрана проблематика дослідження є вельми актуальною на даний момент.

Метою дослідження є розробка рекомендацій з обліку віртуальних активів в частині токенів та криптовалюти з врахуванням вітчизняної практики і зарубіжного досвіду для запровадження повноцінного обліку і контролю.

Для здійснення зазначеної мети необхідно виконати **наступні завдання**:

- дослідити сутність віртуальних активів та їх класифікацію;
- вивчити стан організації контролю та статистику використання віртуальних активів в Україні;
- навести недоліки і переваги використання криптовалюти у військовий час;
- проаналізувати нормативне регулювання обліку і контролю операцій з віртуальними активами в Україні, їх фінансовий моніторинг;
- розкрити вимоги GAAP, МСБО та МСФЗ до обліку криптовалюти;
- запропонувати шляхи вдосконалення облікового забезпечення для контролю віртуальних активів.

Об'єктом дослідження є віртуальні активи. Предметом дослідження теоретичні і практичні аспекти обліку і контролю віртуальних активів в Україні

Новизна отриманих результатів дослідження полягає у наступному:

1) розроблено рекомендації з обліку і контролю токенів, як виду віртуальних активів, в частині рекомендацій з побудови аналітичного обліку та відображення на бухгалтерських рахунках у складі нематеріальних активів 128 «Віртуальні активи» та запасів 287 «Цифрова валюта для продажу»;

2) запропоновано класифікацію віртуальних активів для цілей обліку, яка враховує основні функції токенів та криптовалюти. В межах цієї класифікації рекомендовано здійснювати аналітичний облік;

3) виділено об'єкти обліку і контролю транзакцій з криптовалютою, а саме токени, цифрові гаманці, самі транзакції, визначено джерела інформації про них, що забезпечить формування облікового забезпечення управління ними.

Методи дослідження. В роботі було проведено аналіз та систематизацію наукової та практичної літератури щодо сутності віртуальних активів та практичних алгоритмів операцій на криптобіржах зі створення, придбання та реалізації токенів та криптовалюти. Метод спостереження за безпосередніми

операціями і їх відображенням в спеціальних програмних продуктах криптобірж з метою інтерпретації отриманих результатів в методи обліку і контролю.

Практичне значення отриманих результатів полягає у використанні розробок авторів для побудови аналітичного обліку віртуальних активів. В практичній діяльності використана запропонована методика обліку транзакцій з криптовалютою, що відповідає законодавству і дозволяє вести облік таких операцій в умовах законодавчого вакууму (Довідка від 18.12.2021). Розробки автора використано в практичній діяльності при розробці технічного завдання з автоматизації обліку операцій з криптовалютою на ТзОВ «Резидент інтернаціонал». До уваги взято основні об'єкти обліку, які доцільно формувати в обліковій системі для налагодження обліку і контролю за транзакціями (довідка від 01.02.2022). Результати дослідження впроваджено в навчальний процес кафедри обліку і аудиту ЛНТУ (довідка від 11.04.2023).

Загальна характеристика роботи. В першому питанні встановлено, що віртуальні активи використовуються для вираження вартості в цифровому середовищі, тобто як засіб обміну, або як майно, яке має цінність у цифровому середовищі. Законодавчо визначеної класифікації віртуальних активів, хоча наявні проекти змін цивільного кодексу України, Податкового кодексу України, згідно яких віртуальні активи поділяються на забезпечені і незабезпечені. Запропоновано класифікацію віртуальних активів, яка може бути прийнятною для цілей обліку і контролю і передбачає поділ віртуальних активів за функціями і джерелом емісії. В межах класифікації виділено основні об'єкти обліку віртуальних активів: транзакції з криптовалютою, цифрові гаманці та токени.

В другому питанні визначено, що організацію контролю за операціями з криптовалютою в Україні має здійснювати Міністерство цифрової трансформації України. Крім того, криптовалюта є об'єктом контролю Державної служби фінансового моніторингу. Фінансовий моніторинг криптовалюти в Україні відбувається згідно документу, укладеного організацією FATF, що містить в собі перелік країн з високими фінансовими ризиками, а також країн, які спонсорують

тероризм. Незважаючи на те, що криптовалюта має в собі певні ризики, в роботі систематизовано напрямки її успішного використання для боротьби з агресором.

В третьому питанні встановлено, що весь період існування криптовалюти на території України можна розподілити на 3 етапи: з 2014 по 2017 рік криптовалюта була абсолютно новим явищем, яке не підтримувалось законодавством. з 2018 по 2020 рік обіг криптовалюти завзято намагаються врегулювати на законодавчому рівні і зробити певний механізм її оподаткування. З 2020 по сьогоднішній день в нашій державі активно розробляються закони щодо прийняття та легалізації віртуальних активів. Щодо токенів, то їх визначення не наводиться в проектах законів. Доведено, що токени перебувають поза увагою фінансового моніторингу, хоча їх капіталізація також зростає з кожним роком. Це теж віртуальні активи, які активно купуються і продаються, проте вважаються більш ризиковими.

В четвертому питанні наші дослідження показали, що в загальному для практики обліку віртуальних активів в Україні можна використовувати підхід МСФЗ та МСБО згідно якого: поперше, віртуальні активи обліковуються як запаси, коли їх зберігають для продажу в ході звичайної діяльності. Це стосується рокерів-трейдерів або інших компаній, головною діяльністю яких є операції з купівлі-продажу криптовалюти; по-друге, віртуальні активи обліковуються як нематеріальний актив, тобто право на послугу чи доступ до ресурсу; по третє, віртуальний актив як фінансова інвестиція в разі придбання токенів-акцій щодо участі в певних ІТ-проектах, стартапах, які засвідчують частку участі.

В п'ятому питанні наведено пропозиції з обліку криптовалюти. Рекомендовано облік токенів (токени-акції, обмінні, службові, NFT), криптовалюти та операції з ними здійснювати на аналітичних рахунках до рахунку 128 «Вітуальні активи» або 287 «Цифрові валюти для продажу» (для криптобірж) в розрізі видів. Це зумовлено тим, що різні види токенів дають різні права доступу і можливості, їх вартість залежить від успішності проекту, в рамках якого вони були створені. Цифрові гаманці використовувати для аналітичного обліку криптовалюти та токенів за матеріально-відповідальними особами, які мають коди доступу.

Основним джерелом інформації є мобільний додаток криптобіржі або програма з доступом до цифрового гаманця.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
1. Сутність віртуальних активів та їх класифікація	10
2. Стан організації контролю та статистика використання віртуальних активів в Україні	14
3. Нормативне регулювання обліку і контролю операцій з віртуальними активами в Україні, фінансовий моніторинг	19
4. Вимоги МСБО та МСФЗ до обліку криптовалюти	23
5. Вдосконалення облікового забезпечення для контролю віртуальних активів	26
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	33
ДОДАТКИ	40

ВСТУП

Обґрунтування актуальності і виділення невирішеної частини проблеми. Блокчейн, біткойни, токени, віртуальні валюти, цифрові гаманці - цілий новий словник, що описує інноваційні технології в новій цифровій економіці. Це технології для швидкої передачі цінності по всьому світу, що передбачає анонімність, мінімальні комісії. Ці послуги швидко витісняють послуги класичних учасників ринку фінансових послуг: банки, сервіси переказу грошей та ін. Епоха розвитку та популяризації блокчейн-технологій припала на період повномасштабної війни в Україні, зумовленої вторгненням РФ. Виходячи з вищесказаного, можна подумати, що наявність віртуальних активів тільки погіршує стан України на цій війні, однак, це не зовсім так.

Технологія блокчейн, яка лежить в основ революції у фінансовій сфері, виникла трохи більше 10 років тому. З тих пір віртуальні активи стали широко доступними і почали використовуватися як платіжні продукти. Однак жодного чіткого регулювання, офіційних рекомендацій щодо їх обліку, а отже і контролю досі немає. Це такий вид активів, який не заборонено, але і не дозволено, так як регулювання практично відсутнє.

Говорячи про ступінь вивченості віртуальних активів з точки зору обліку і контролю, можна з упевненістю стверджувати, що багато питань залишаються нерозкритими. Це зумовлено тим що, криптовалюта – відносно нове явище . На даний момент базовими роботами на цю тему можна назвати : «Вступний огляд: які перспективні та поточні проблеми щодо обліку криптовалюти?»[19] у своєму дослідженні Рамрахіані Н. розповідає про високу мінливість даного типу віртуальної валюти. У роботі «Моделі оцінки криптоактивів у типологіях змісту фінансової звітності» [13] Морозова Т., Ахмадєєва Р., Легу Л., Юмашева О., Мешкова Г., Лук'янова М. досліджують, чи можна оцінювати криптоактиви відповідно до положень МСФЗ. «Облік біткойну та інших криптовалют за МСФЗ: порівняння та оцінка конкуруючих моделей» [17], Прохазка Д. , в якій автор допомагає зрозуміти правильність та послідовність завдань під час майнінгу . Пелусіо-Греко М., Хасинту П. , Констансіо Д. у дослідженні «Облік

біткойнів у світлі МСФЗ та податкових аспектів»[16] пояснює, як необхідно оподатковувати віртуальні активи згідно з МСФЗ. Про типовий облік для криптовалют і токенів корисності Ремляйн М. розповідає у дослідженні під назвою «Проблеми бухгалтерського обліку для сталого розвитку та інновацій»[20]. Кожен з авторів у своїй роботі наводить власні судження щодо того, як необхідно обліковувати та оподатковувати криптовалюту.

Проте відсутні чіткі роз'яснення сутності операцій, як їх ідентифікувати, що є джерелом інформації для подальшого аналітичного обліку та організації контролю. Так як сектор віртуальних активів швидко розвивається та є технологічно динамічним, існує великий ризик приховування незаконної діяльності злочинцями і доходів за складними корпоративними структурами, в тому числі фінансування війни РФ, тому за ним необхідний постійний моніторинг. Саме тому обрана проблематика дослідження є актуальною на даний момент.

Метою дослідження є розробка рекомендацій з обліку віртуальних активів в частині токенів та криптовалюти з врахуванням вітчизняної практики і зарубіжного досвіду для запровадження повноцінного обліку і контролю.

Для здійснення зазначеної мети необхідно виконати **наступні завдання**: 1) дослідити сутність віртуальних активів та їх класифікацію; 2) вивчити стан організації контролю та статистику використання віртуальних активів в Україні; 3) навести недоліки і переваги використання криптовалюти у військовий час; 4) проаналізувати нормативне регулювання обліку і контролю операцій з віртуальними активами в Україні, їх фінансовий моніторинг; 5) розкрити вимоги GAAP, МСБО та МСФЗ до обліку криптовалюти; 6) запропонувати шляхи вдосконалення облікового забезпечення для контролю віртуальних активів.

Об'єктом дослідження є віртуальні активи. *Предметом дослідження* теоретичні і практичні аспекти обліку і контролю віртуальних активів в Україні

Новизна отриманих результатів дослідження полягає у наступному:

1) розроблено рекомендації з обліку і контролю токенів, як виду віртуальних активів, в частині рекомендацій з побудови аналітичного обліку та

відображення на бухгалтерських рахунках у складі нематеріальних активів 128 «Віртуальні активи» та запасів 287 «Цифрова валюта для продажу»;

2) запропоновано класифікацію віртуальних активів для цілей обліку, яка враховує основні функції токенів та криптовалют. В межах цієї класифікації рекомендовано здійснювати аналітичний облік;

3) виділено об'єкти обліку і контролю транзакцій з криптовалютою, а саме токени, цифрові гаманці, самі транзакції, визначено джерела інформації про них, що забезпечить формування облікового забезпечення управління ними.

Методи дослідження. В роботі було проведено аналіз та систематизацію наукової та практичної літератури щодо сутності віртуальних активів та практичних алгоритмів операцій на криптобіржах зі створення, придбання та реалізації токенів та криптовалют. Було використано метод аналогії та порівняння для визначення основних принципів обліку токенів, шукались відомі об'єкти обліку з аналогічними ознаками. Хронологічний метод було використано при дослідженні оподаткування криптовалют та її відображення у вітчизняному законодавстві. Метод спостереження за безпосередніми операціями і їх відображенням в спеціальних програмних продуктах криптобірж було використано з метою інтерпретації отриманих результатів в методи обліку і контролю.

Практичне значення отриманих результатів полягає у використанні розробок авторів для побудови аналітичного обліку віртуальних активів. В практичній діяльності використана запропонована методика обліку транзакцій з криптовалютою, що відповідає законодавству і дозволяє вести облік таких операцій в умовах законодавчого вакууму (Довід від 18.12.2021). Розробки автора використано в практичній діяльності для технічного завдання з автоматизації обліку операцій з криптовалютою. До уваги взято основні об'єкти обліку, які доцільно формувати в обліковій системі для налагодження обліку і контролю за транзакціями (довідка від 01.02.2022). Результати дослідження впроваджено в навчальний процес ЛНТУ (довідка від 11.04.2023).

Результати досліджень опубліковано в 1 статті та обговорювались на 4 Міжнародних науково-практичних конференціях.

1. Сутність віртуальних активів та їх класифікація

«Пізнання сутності фактів господарської діяльності відбувається на основі економічної теорії, як відправної точки, що дає змогу бухгалтеру вивчити наявність і рух майна та джерел його формування в процесі розширеного відтворення» [26]. Сучасний світ – це світ цифрової економіки, який потребує від обліковців не просто знання дебету і кредиту, а й знань з основ цифрових технологій. Адже зорієнтуватись в різноманітті нових об'єктів обліку без розуміння їх суті складно.

Перш ніж починати відображення операцій в обліковій системі важливим є ідентифікація та оцінка її складових. В повсякденному житті поняття віртуальних активів використовується для позначення представлення вартості в цифровому середовищі, як засіб обміну, майно, яке має цінність у певному середовищі (відеоігри, вправи з моделювання фінансової торгівлі, криптобіржі та ін). Згідно законодавства «Віртуальний актив визначається як цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей» [31]. Грошові віртуальні активи часто називають віртуальною валютою. Віртуальні активи можуть мати еквівалентну вартість реальних грошей. Віртуальну валюту ще називають криптовалютою. З широким впровадженням її у практику виникла необхідність більш детальної її ідентифікації в складі активів, що не врегульовано не тільки в Україні, а й в більшості країн світу .

8 вересня 2021 року було підписано проект Закону України «Про віртуальні активи» № 3637 , яким законодавчо визначено поняття «віртуальний актив». «Віртуальний актив - нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі» [39].

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового ураження» від 06.12.2019 № 361-IX, віртуальним активом є цифрове вираження вартості,

яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати, та яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей.

У Додатку А узагальнено трактування терміну «віртуальні активи».

Хоча наявні проекти змін цивільного кодексу України, Податкового кодексу України ми не можемо сформулювати чітку класифікацію віртуальних активів згідно законодавства. В проектах вітчизняного законодавства віртуальні активи поділяються на забезпечені і незабезпечені. Зарубіжна практика вказує на наявність іншого підходу. Наприклад, законодавство Великої Британії визначає три типи:

«1) обмінні токени, які не випускаються й не підтримуються центральним банком, але призначені для використання як засіб обміну; 2) сек'юритизовані токени, що мають характеристики цінних паперів, таких як акції, паї тощо; 3) службові (допоміжні) токени, які надають їхнім держателям доступ до певних можливостей (послуг тощо), але не надають прав, подібних до тих, що отримують власники сек'юритизованих токенів» [43].

Директиви ЄС (2019/1937) поділяють віртуальні активи на дві великих групи: «суверенні (central bank digital currencies – CBDC); приватні (які поділяються на криптовалюти, токени та гібридні активи, що поєднують деякі ознаки та властивості токенів та валют одночасно). Зазначена класифікація є вже сталою і використовується Європейським центральним банком та Європейською комісією з крипто-активів» [43].

В проекті законодавства України використано підхід Великої Британії, який базується на оцінці можливостей використання віртуальних активів, в той час як Директиви ЄС вказують на походження віртуальних активів, виділяючи можливість їх випуску урядом.

Узагальнену класифікація віртуальних активів країн ЄС та України наведено на рис.1.

Рис.1 - Класифікація віртуальних активів

Розробка автора

При цьому під забезпеченням віртуальних активів слід розуміти наявність права вимоги щодо об'єктів цивільно-правових прав, а токен – це свого роду облікова одиниця транзакцій, контрактів з цифровою валютою, запис у реєстрі. Токени є правом доступу до певних операцій в певному цифровому середовищі. Своєрідний «цінний папір», в якому записано частку в загальній вартості проекту, унікальний код, цифровий валютний еквівалент і т.д. Токени є різних видів, з вартістю і без, їх можна купувати, продавати, обмінювати для доступу до певних ресурсів. NFT токени це взагалі невзаємозамінні, унікальні цифрові коди, які належать конкретному власнику. Коли відбуваються операції з криптовалютою (в їх основі лежить технологія «блокчейн»), записи про ці операції здійснюються на віртуальних біржах і доступом до таких операцій є електронний гаманець. В операціях з токенами також використовується технологія блокчейн, але операції з ними стосуються певних конкретних ІТ-проектів.

Враховуючи досліджені характеристики віртуальних активів ми пропонуємо наступну їх класифікацію, яка може бути прийнятною для цілей обліку і контролю (рис.2). При цьому ми вважаємо, що запропонований в

проектах вітчизняного законодавства підхід до класифікації є поверхневий і такий, що не може бути використаний в обліку. Класифікацію державних віртуальних активів ми не наводимо, так як таких не передбачено навіть в проектах вітчизняного законодавства

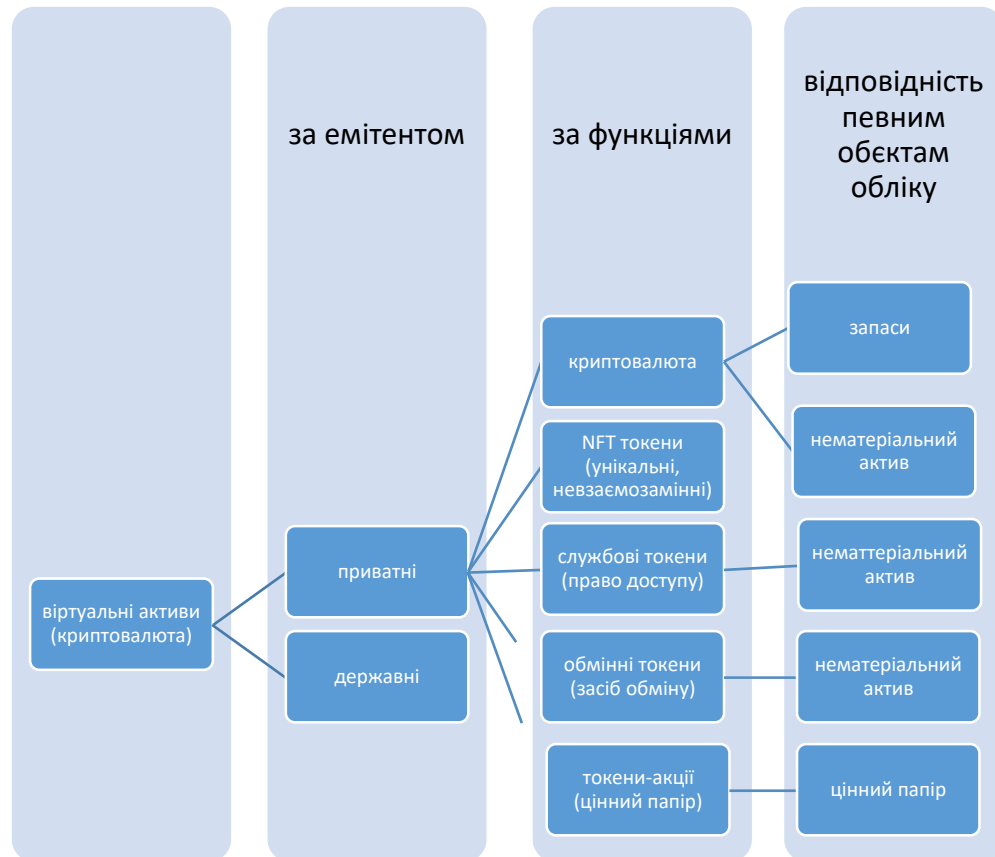

Рис.2 – Пропозиції з класифікації віртуальних активів в обліку

Розробка автора

Тобто віртуальний актив – це вкладення, яке забезпечить дохід за рахунок зростання його вартості або дає право доступу до сервісів чи здійснювати обмінні операції. Розвиток віртуальних активів пов'язаний з появою технології блокчейн, що забезпечує збереження даних від знищення за допомогою спеціальної схеми копіювання і запису даних. Основними об'єктами обліку віртуальних активів є транзакції з криптовалютою, цифрові гаманці та токени (табл.2). Виокремлення об'єктів обліку з віртуальними активами є першим етапом їх обліку і контролю.

Таблиця 1

Основні об'єкти обліку віртуальних активів

Об'єкт	Суть об'єкта
Токен (токени-акції, обмінні, службові, NFT)	«Бухгалтерський запис» за технологією блокчейн про транзакції з цифровими валютами в межах конкретного проекту. Токен ідентифікує користувачів, є ключем доступу, дає право на користування товарами чи послугами у цифровому еквіваленті
Транзакції з криптовалютою	Операції з різними видами криптовалют на цифрових біржах
Криптовалюта	Різновид цифрової валюти, яка випускається централізовано за технологією Блокчейн
Цифрові гаманці	Кожен цифровий гаманець має унікальний ідентифікатор гаманця (ID), який представляє собою рядок з 36 букв і цифр, схожих на ім'я користувача. Облік криптовалюти ведеться за кожним цифровим гаманцем. Право володіння цифровим гаманцем означає право володіння криптовалютою

Розробка автора

2. Стан організації контролю та статистика використання віртуальних активів в Україні

Віртуальні активи тільки починають легалізовуватись по всьому світу, однак державне регулювання цих операцій в стані розробки. Багато країн пройшли еволюцію від їх заборони до повної легалізації для налагодження хоча б якогось контролю за стрімким зростанням їх популярності. Перш за все віртуальні активи у вигляді криптовалюти – це зручний сервіс, який виконує значну частину послуг банків з міжнародних переказів за мінімальну комісію.

Організацію контролю за операціями з криптовалютою в Україні має здійснювати Міністерство цифрової трансформації України. Крім того, криптовалюта є об'єктом контролю Державної служби фінансового моніторингу, яка у 2021 році представила Типологічне дослідження на тему: «Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму)», затверджено Наказом Державної служби фінансового моніторингу України 20.12.2021 №146. Розділом цього дослідження є махінації з криптовалютою, які найчастіше зустрічаються у світі. До них належать наступні: «Віртуальні валюти можуть бути пов'язані зі злочинами: віртуальна валюта сама по собі може бути викрадена або одержана

шахрайським способом; віртуальна валюта може бути використана для забезпечення анонімності під час купівлі таких речей, як наркотики або вогнепальна зброя; віртуальна валюта може застосовуватися в ході шантажу, наприклад, коли від компанії або установи вимагають сплатити викуп у віртуальній валюті за видалення шкідливого програмного забезпечення з комп'ютерної системи; віртуальну валюту можуть застосовувати для відмивання доходів від організованої злочинності та корупції, зокрема, в цілях швидкого переміщення активів через кордони» [42].

Результати діяльності державних контролюючих органів операцій з криптовалютою в Україні відсутні через нерозроблення відповідної нормативної бази. Досі гривня – це єдиний законний платіжний засіб в Україні, що приймається усіма фізичними та юридичними особами без будь-яких обмежень на всій території України для проведення переказів. Щодо криптовалюти – вона не є ні засобом платежу, ні обміну в Україні станом на лютий 2022 року. Незважаючи на це, нашій державі вдалось увійти в ТОП-10 країн світу за кількістю користувачів Bitcoin (Додаток Б, рис.1).

За даними провідної аналітичної компанії Chainalysis [3], в 2020 році українці отримали близько 400 мільйонів доларів прибутку від інвестування в біткойн. Наша країна посідає 10 місце в списку криптовалютних лідерів завдяки підприємницькій активності українців.

Активне прийняття віртуальних активів як законного платежу дійсно неабияк як розповсюджено на підприємствах протягом останніх років. На нашу думку, це викликано тим що теоретично це позитивно впливає на бізнес, оскільки відсутність комісії в процесі транзакції надає компанії змогу отримати вільні кошти на розвиток виробництва, і в цілому знизити витрати комерційних структур. Швидкісні операції з використанням криптовалюти дозволяють заощадити час і працю, а також підвищити життєздатність бізнесу.

Нижче, у Додатку Б на рисунку 2, подано інформацію щодо популярності використання криптовалюти в різних містах України. А саме ТОП-5 регіонів, які найбільше цікавляться віртуальною валютою. Як бачимо, найбільшою популярністю криптовалюта користується серед Киян, вказані 100 балів

означають місце розташування з найбільшою часткою популярності запиту. На другому місті жителі Львова, на третьому – Дніпра з однаковою кількістю балів, 87. Четверте місце посіли Одесити, частка популярності запиту яких складає 85 балів. Населення Харкова має частку в 75 балів, тому зайняло п'яте місце [7].

Наразі в Україні існують банкомати для криптовалюти — «криптомати». Вони розташовані у Києві, Івано-Франківську та Львові. Криптомати приймають реальну валюту (гривні) і відразу переводять їх у валюту віртуальну. Скористатися пристроями можуть ті, хто вже має віртуальний гаманець у системі.

Щодо найбільш визнаної криптовалюти, за рейтингом, серед українців є Binance. На рисунку 5 ми порівняли попит українців за останні 12 місяців на 3 різновиди криптовалюти, а саме: Binance, Bitcoin та Ethereum [7] (Додаток В, рис.1). Зрівнятися з Binance не може навіть власно випущена 30 травня 2016 року криптовалютою Carbowanес, яка орієнтована на українських користувачів (Додаток В, рис.2)

Через відсутність контролю, нормативного регулювання, і одночасно прямої заборони з боку держави, виникла значна бізнесова ніша, яка забезпечує ринок криптовалюти України послугами створення віртуальних активів, введення віртуальних активів в цивільний обіг та виведення віртуальних активів з цивільного обігу, зберігання, адміністрування, обміну віртуальних активів.

При цьому відсутні правила обліку, оцінки, оподаткування. Навіть аудитори в операціях з криптовалютою під час перевірок в більшій мірі орієнтуються на професійне судження та рекомендації «великої четвірки». В тіні залишається великий грошовий обіг.

Певні напрацювання здійснюються Державною службою моніторингу, яка зобов'язує суб'єктів первинного фінансового моніторингу повідомляти контролюючі органи про підозрілі операції, виявити походження грошей, що вкладаються в криптовалюту. Але більшість операцій здійснюється фізичними особами, які не є суб'єктами фінансового моніторингу, операції здійснюються на біржах, які розташовані не в Україні. Частина бірж не вимагає верифікації

(ідентифікації покупця). Тому фінансовий моніторинг криптовалюти є малодієвим.

На сьогоднішній день криптовалюта є популярною формою інвестування, збереження активів та засобом здійснення платежів, що робить її невід’ємною складовою сучасної економіки. Криптовалюта надає безліч переваг, до яких відносять: швидке виконання переказу коштів, низькі комісії, можливість збереження конфіденційності та надійності у фінансових транзакціях та багато інших. Однак, навіть у цієї «медалі» є зворотня сторона. Все більше поширеною практикою стає відмивання коштів за допомогою криптовалюти. Система злочинного отримання грошей виглядає наступним чином (рис.3).

Рис.3 – Система злочинного отримання коштів за допомогою криптовалюти

Джерело: [46]

Бачимо, схема є досить простою для розуміння, що дає змогу ледь не кожному володарю криптовалютного гаманця проводити подібні фінансові махінації. Афера користується популярністю, адже завдяки анонімності транзакцій знайти щось незаконне практично неможливо. За даними зарубіжних ресурсів, за 2021-2022 рік у світі за допомогою криптовалюти було "відмито" понад 1,2 млрд доларів [24].

Приклади відмивання злочинних доходів за допомогою віртуальних активів наведено в Додатку Г.

Розглянувши наведені приклади розуміємо, що на сьогоднішній день існує безліч способів легалізувати доходи, отримані незаконним шляхом. Проаналізуємо детальніше кожну з махінацій:

1) Darknet-market Hydra – інтернет-ресурс, призначений в основному для купівлі-продажу зброї, наркотиків, викрадених баз даних, нелегальних операцій з криптовалютою тощо. Маскуючись під різними нік-неймами в Darknet, злочинці використовували розгалужену мережу підставних осіб, фінансових сервісів та проводили складні операції з легалізації злочинних доходів в своїх інтересах;

2) У прикладі 2 злочинці здійснили кібератаку із сервера, який закріплений за IP-адресою, яка фактично знаходиться у м. Харків. Як наслідок, було відкрито кримінальне провадження за ч. 2 ст. 209 «Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом» та ч. 2 ст. 361 «Несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку» КК України.

3) Остання схема найпростіша. Криптовалюта відігравала роль безпечних транзакцій, що зберігали анонімність як виробників, так і покупців при оплаті наркотичних речовин.

Отже, бачимо, що незважаючи на те, що процес «відмивання» коштів за допомогою криптовалюти є важким для виявлення правоохоронними органами, дана процедура не є абсолютно безпечною та може призвести до незворотних наслідків. З метою протидії масштабному отриманню статків злочинним шляхом Великою Сімкою було засноване угруповання FATF (Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей). Рішення даної організації не мають юридичної чи політичної сили, однак вона може надавати певні рекомендації.

«Заклик до дії», що також має неофіційну назву «чорний список» – це документ, укладений організацією FATF, що містить в собі перелік країн з високими фінансовими ризиками, а також країн, які спонсорують тероризм. Не дивно, що у цьому списку також знайшлося місце для російської федерації.

Епоха розвитку та популяризації блокчейн-технологій припала на період повномасштабної війни в Україні, зумовленої вторгненням РФ. Виходячи з вищесказаного, можна подумати, що наявність віртуальних активів тільки погіршує стан України на цій війні, однак, це не зовсім так. На рисунку 4 пропонуємо розглянути переваги та недоліки обігу віртуальних активів для України під час повномасштабної війни.

Рис.4 – Переваги та недоліки криптовалюти під час війни

Джерело: складено автором

Отже, бачимо, що незважаючи на те, що криптовалюта має в собі певні недоліки, українці разом зі світовою спільнотою успішно використовують її для боротьби з агресором.

3. Нормативне регулювання обліку і контролю операцій з віртуальними активами в Україні, фінансовий моніторинг

З метою дослідження розвитку подій з криптовалютою в Україні та їх наслідків ми сформували таблиці 3 та 4 для кращого бачення історії

нормативного регулювання операцій з криптовалютою з 2014 року по сьогоднішній день.

У Додатку Г ми узагальнили офіційні листи і коментарі державних органів, які розглядалися з метою визнання віртуальних активів на території України, в Додатку Д – які забороняли криптовалюту. Представлені таблиці створені на основі сервісу «Інтерактивна Бухгалтерія» [32].

Вперше термін «Віртуальні активи» було згадано в одному з запропонованих проектів законів щодо оподаткування криптовалюти 19 вересня 2018 року. Починаючи саме з 2018 році стрімко зростає кількість транзакцій з криптовалютою, хоча досі операції не врегульовано. По суті прямої заборони немає, але нами зібрано коментарі, офіційні листи державних органів (ДПС, Національний банк України, Комісія з цінних паперів та фондового ринку та ін.) щодо криптовалюти у Додатку Д.

Отримані дані свідчать, що весь період існування криптовалюти на території України можна розподілити на 3 етапи:

- з 2014 по 2017 рік криптовалюта була абсолютно новим явищем, яке не підтримувалось законодавством.
- з 2018 по 2020 рік обіг криптовалюти завзято намагаються врегулювати на законодавчому рівні і зробити певний механізм її оподаткування.
- з 2020 по сьогоднішній день в нашій державі активно розробляються закони щодо прийняття та легалізації віртуальних активів. В цей період впроваджуються такі важливі закони, як Постанова Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту закону України про віртуальні активи », від 02.12.2020 ; Закон України «Про віртуальні активи» № 3637 і т.д., які мають внести зміни до Податкового кодексу України, Цивільного кодексу України. Але наразі віртуальні активи і не дозволені і не заборонені.

Щодо токенів, то їх визначення не наводиться в проектах законів, хоча по суті вони відповідають означенню віртуальних активів, купуються і продаються як і криптовалюта.

Криптовалюта і токени є дуже ризикованим активом, так як вони забезпечені по суті тільки зростаючим попитом на неї. Ніякого грошового

забезпечення її вартості немає, тому її вартість дуже мінлива. Чим більше її використовують, тим їх вартість зростає. Але якщо знайдуть технологію, яка зламає блокчейн, їх вартість приблизиться до нуля, так як користуватись послугами віртуальних активів стане ризиковим.

То ж операції з криптовалютою згідно Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 № 361-IX є об'єктом заходів фінансового моніторингу. Згідно закону постачальник послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів які в Україні ще не зареєстровані) є суб'єктом первинного фінансового моніторингу, тобто зобов'язаний здійснювати операції з криптовалютою у відповідності до цього закону і повідомляти про підозрілі Держфінмоніторингу. Наприклад, при переказі грошей зазначати отримувача і одержувача, перевіряти їх. Які операції є підозрілими визначено в Типологічному дослідженні на тему: «Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму)» [42]. Перелік інформації, що повинен наводитись при транзакціях з криптовалютою, наведено в Додатку Е.

Статистики діяльності фінансового моніторингу щодо криптовалюти в Україні немає. Тому оцінити результати фінансового моніторингу чи будь-якого іншого державного контролю за криптовалютою неможливо. Поки що можна говорити, що ця сфера не контролюється. В той же час заперечення її визнання як законного засобу платежу, які були у 2014-2017 роках вже відсутні.

На сьогоднішній день Україна як ніколи раніше зацікавлена у врегулюванні операцій з віртуальними активами на законодавчому рівні. Це стосується не лише держави в цілому, а окремо й суб'єктів господарювання, державних органів влади та просто населення. Чому ж так? Щоб знайти відповідь на це запитання пропонуємо розглянути рисунок 5:

Рис. 5 – Причини зацікавленості України у врегулюванні операцій з віртуальними активами на законодавчому рівні

Джерело: складено автором

Виходячи з розглянутого нами рисунка, розуміємо, що врегулювання криптовалюти стане значним кроком не лише до економічного розвитку нашої держави, а й до найшвидшого закінчення війни та вступу в ЄС. Отже, розглянемо як на сьогоднішній день йдуть справи з цим питанням.

З 1 квітня 2023 набирає чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо платіжних послуг» від 12.01.2023 р. № 2888-IX.

Зміни, що будуть внесені до ПКУ спрямовані на врегулювання порядку ведення обліку електронних гаманців і рахунків, відкритих для платників податків небанківськими постачальниками платіжних послуг, використання електронних грошей для сплати податків та інших платіжних операцій, які запроваджені Законом України «Про платіжні послуги» від 30.06.2021 р. № 1591-IX.

Проаналізуємо, які особливості з оподаткування операцій з віртуальними активами передбачає цей Закон: 1) 5 річний пільговий період оподаткування інвестиційного прибутку від операцій з віртуальними активами та послуг, що надаються постачальниками послуг, пов'язаних з віртуальними активами, за ставкою 5%; 2) 5 річний пільговий період оподаткування інвестиційного прибутку від операцій з віртуальними активами для фізичних осіб за ставкою

ПДФО у розмірі 5%; 3) ставка військового збору з суми інвестиційного прибутку від операцій з віртуальними активами для фізичних осіб залишається поточною – 1,5%; 4) операції з ВА та послуги, що надаються постачальниками послуг, пов'язаних з ВА, звільняються від оподаткування ПДВ [45].

Але хочемо відмітити, що токени перебувають поза увагою фінансового моніторингу, хоча їх капіталізація також зростає з кожним роком. Це теж віртуальні активи, які активно купуються і продаються, проте вважаються більш ризиковими і менш ліквідними.

4. Вимоги МСБО та МСФЗ до обліку криптовалюти

Принципи, що використовуються в багатьох країнах для підготовки та подання звітів, це стандарти IFRS та GAAP. Обидві групи стандартів забезпечують релевантність, надійність, доступність, прозорість, сумісність, зрозумілість фінансової звітності, тому ми вважаємо за необхідне приділити увагу їх баченню обліку криптовалюти.

GAAP (загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку) - це сукупність правил, конвенцій і процедур, які пояснюють прийняту практику обліку і використовуються в США. Згідно GAAP, криптовалюта не є фінансовими інструментами, оскільки вона не є грошовими коштами чи угодою, що встановлює право чи зобов'язання на сплату чи отримання грошових коштів чи іншого фінансового інструменту. «Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку (GAAP) розглядають криптовалюту як нематеріальний актив, що обліковується за первісною вартістю, і слід зафіксувати зменшення корисності вартості активу. Це означає, що вартість може бути зменшена на балансі з часом» [33].

IFRS (МСФЗ) передбачають набір стандартів, який може бути використано для обліку криптовалюти. Комітет з інтерпретації МСФЗ надає рекомендації з обліку криптовалюти у складі нематеріальних активів або запасів. В багатьох дослідженнях [11; 16 та ін] проводиться аналіз можливості обліку криптовалюти у склад грошових коштів, фінансових активів, запасів та нематеріальних активів:

Криптовалюта як грошові кошти. Іноді криптовалюта розглядається як електронний еквівалент грошових коштів, проте не варто вважати це правильним визначення, адже вона не підпадає під визначення засобу розрахунку. Також невідомо, чи можливо використовувати криптоактиви в ролі одиниць обліку, оскільки наразі, дуже мало компаній оцінюють свої товари або послуги в криптовалюті. Отож незважаючи на назву «криптовалюта», валютою і грошовими коштами вона не є.

Криптовалюта як фінансовий актив. На перший погляд здається, що централізований підхід до випуску криптовалюти може забезпечити їх власників серйозним контролем над криптовалютою як цінним папером. Але насправді криптовалюта забезпечує менше можливостей обмінювати фінансові активи або зобов'язання на більш вигідному економічному рівні. Тому ключовому визначенню фінансового активу в МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання» (п. 11) криптоактиви не відповідають ;

Криптовалюта як запаси. В тому випадку, якщо підприємство володіє криптоактивами, що призначені для продажу протягом операційного циклу, то дійсно - такі активи підпадають під визначення МСБО 2 «Запаси». За якою ж вартістю вимірювати запаси? Якщо компанія виступає електронною платформою для торгівлі криптою, то її запаси вимірюються за справедливою вартістю за вирахуванням витрат на продаж. Якщо ж компанія не є брокером-дилером (платформою для торгівлі), то їх необхідно вимірювати за найменшою вартістю - початковим витратам або чистою реалізаційною вартістю;

Криптовалюта як нематеріальний актив. Протягом попереднього дослідження [26] ми узагальнили усі «за» і «проти» того, що криптовалюта повинна відображатись в складі певної статті фінансової звітності (Додаток Є)

Комітет з інтерпретацій МСФЗ встановив, що МСБО 38 дійсно доцільно застосовувати щодо криптоактивів, якщо у той же час не використовується МСБО 2. Криптовалюта відповідає ключовому визначенню нематеріальних активів, оскільки: вона може бути відокремлені від підприємства та продана; вона відповідає визначенню «немонетарні активи»; у них відсутня фізична форма [33].

Для узагальнення інформації розглянемо таблицю 5, яка створена на основі даних сайту Annual Reporting [2].

Таблиця 2

Облік криптовалюти за МСФЗ

Стандарти	Категоризація	Прийнятні за МСФЗ
МСБО 7 «Звіти про рух грошових коштів»	Гроші та грошові еквіваленти	Ні
МСБО 39 «Фінансові інструменти : визнання і оцінка»	Фінансовий актив за справедливою вартістю через прибуток або збиток	Ні
МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість»	Інвестиційна нерухомість	Ні
МСБО 16 «Основні засоби»	Основні засоби	Ні
МСБО 38 «Нематеріальні активи»	Нематеріальні активи	Так
МСБО 2 «Запаси»	Запаси	Так

Не дивлячись на те, що Україна входить в ТОП-10 країн світу за кількістю користувачів Bitcoin, наша держава продовжує залишатися в «сірій зоні». В той час , коли в інших країнах світу криптовалюта продовжує активно реалізовуватися на глобальному рівні [26].

Ми порівняли динаміку популярності криптовалюти , з 2004 року по сьогоднішній день, серед населення України та США, держави, яка однією з перших опанувала дану цифрову валюту (Додаток Ж).

Розглянувши рисунок, ми можемо прийти до висновку , що українці не менше зацікавлені у криптовалюті , ніж населення США. Це свідчить про те, що ми хочемо і можемо опанувати дану галузь, та зупиняє нас лише відсутність чіткого нормативного регулювання цього питання. За основі вітчизняного регулювання ми можемо взяти досвід зарубіжних країн , який узагальнили в своїх дослідженнях компанії «Великої четвірки».

«Фірми «Великої четвірки» є чотирма найбільшими бухгалтерськими фірмами у світі, включаючи PricewaterhouseCoopers (PwC), Ernst & Young (EY), Deloitte і Klynveld Peat Marwick Goerdeler (Klynveld). Ці чотири фірми мають тисячі клієнтів по всьому світу. Їх думки і дослідження важливі для всього бухгалтерської спільноти. Більшість їхніх клієнтів в даний час не приймають криптовалюту, але це не завадило фірмам «великої четвірки» вивчити її» [26]. В

Додатку 3 ми навели базові думки фірм «Великої четвірки» про те, як потрібно відображати криптовалюту в звітності.

Кожна з компаній «Великої четвірки» згадує криптовалюту в звітності як нематеріальний актив. Проте це загальні рекомендації по базовому визнанню криптовалюти без уточнень об'єктів аналітичного обліку, документування, оцінки і т.д.

Тому практично цінними є рекомендації по організації обліку всіх видів віртуальних активів в межах нематеріальних активів, які б передбачали виділення конкретних об'єктів, відображення їх в системі рахунків

5. Вдосконалення облікового забезпечення для контролю віртуальних активів

Чітких норм регулювання правового статусу, а отже і обліку криптовалюта не має. Всі наші дослідження вказують на наявність певних рекомендацій для її відображення в звітності у складі нематеріальних активів або запасів.

Основна маса досліджень обліку криптовалюти [42, 43, 44 та ін] стосуються використання рахунків бухгалтерського обліку, де для цих операцій пропонуються рахунки 154 та 12 «Нематеріальні активи». Рекомендують відкрити також окремий субрахунок 128 «Криптоактив» в складі 12 рахунку [44]. Проте, більшість рекомендацій не містять розуміння сутності самих операцій і можливих варіацій. Криптовалют є багато видів, але всі операції з ними здійснюються через біржі. Контроль операцій на біржі здійснюється через програми або мобільні додатки. Криптовалюта зберігається в електронному гаманці. Тобто операція з придбання криптовалюти може бути ідентифікована тільки при наявності електронного гаманця і доступу до електронної біржі.

Токени у вітчизняних дослідженнях не згадуються як об'єкт обліку. Але операції з ними подібні до криптовалюти з тією відмінністю, що їх можна купити в ІСО – компанії, на криптобіржах та ін. І вони випускаються не централізовано, а в межах конкретного проекту. І ринок токенів стрімко зростає.

Наші дослідження показали, що в загальному для практики обліку віртуальних активів в Україні можна використовувати підхід МСФЗ та МСБО згідно якого: 1) віртуальні активи обліковуються як запаси, коли їх зберігають для продажу в ході звичайної діяльності. Це стосується рокерів-трейдерів або інших компаній, головною діяльністю яких є операції з купівлі-продажу криптовалюти; 2) віртуальні активи обліковуються як нематеріальний актив, тобто право на послугу чи доступ до ресурсу; 3) віртуальний актив як фінансова інвестиція в разі придбання токенів-акцій щодо участі в певних ІТ-проектах, стартапах, які засвідчують частку участі.

Наші дослідження вперше зосереджуються на складових операцій з віртуальними активами виходячи з їх суті як об'єктів обліку. Вони також є основою побудови аналітичного обліку, контролю, інвентаризації не тільки криптовалюти, а й інших видів віртуальних активів.

Облік віртуальних активів необхідно проводити в два етапи:

Перший етап – ідентифікація а оцінка. Етап полягає у виявленні відповідальних осіб з правами доступу до мобільних додатків чи програм віртуальних бірж, електронних гаманців, токенів. Візуально мобільні додатки виглядають наступним чином (рис.6).

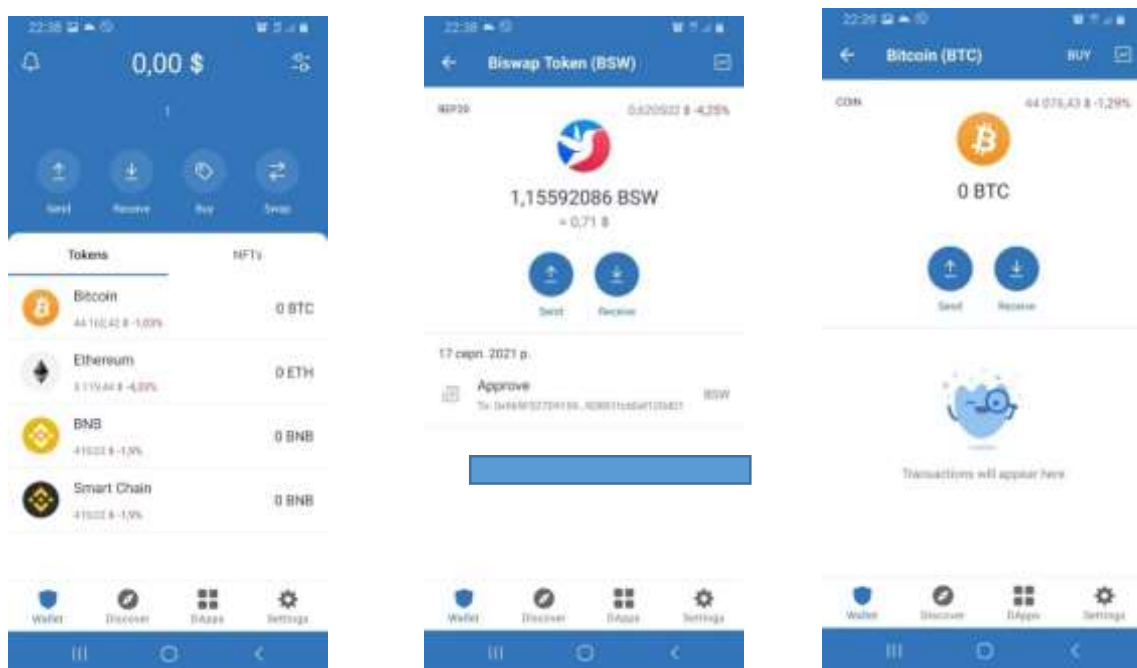

Рис.6 - Мобільні додатки з обліку (не бухгалтерського) криптовалюти та токенів на цифровій біржі

З цих програмних продуктів ми беремо інформацію про кількість криптовалюти, її вартість, кількість токенів і чи мають вони вартість, код електронного гаманця (чи дійсно є право власності на нього), транзакції, що відбувались з токенами та криптовалютою.

Другий етап – відображення в обліку. В табл. 7 наведено основні операції з віртуальними активами та об'єкти обліку, які мають бути зафіксовані в обліковій системі, джерела інформації, пояснення суті операції. При цьому нами враховано, що основними операціями з віртуальними активами можуть бути придбання, обмін, реалізація, створення. Для віртуальних активів доцільно використати окремий субрахунок 128 «Віртуальні активи» до рахунку 12 «Нематеріальні активи». Отже облік токенів (токени-акції, обмінні, службові, NFT), криптовалюти та операції з ними слід здійснювати на аналітичних рахунках до рахунку 128 «Віртуальні активи» або 287 «Цифрові валюти для продажу» (для криптобірж) в розрізі видів. Це зумовлено тим, що різні види токенів дають різні права доступу і можливості, їх вартість залежить від успішності проекту, в рамках якого вони були створені. Цифрові гаманці використовувати для аналітичного обліку криптовалюти та токенів за матеріально-відповідальними особами, які мають коди доступу.

Таблиця 3

Рекомендації з обліку віртуальних активів

Об'єкт	Джерело інформації	Суть операцій	Бухгалтерський облік
Токен (токени-акції, обмінні, службові, NFT) та операції з ними	Мобільний додаток криптобіржі або програма з доступом до цифрового гаманця, в якому зберігається токен	Ідентифікація виду токена, їх кількості та вартості. Токен ідентифікує користувачів, є ключем доступу, дає право на користування товарами чи послугами у цифровому еквіваленті.	Облік слід здійснювати на аналітичних рахунках до рахунку 128 «Віртуальні активи» або 287 «Цифрові валюти для продажу» (для криптобірж) в розрізі видів. Це зумовлено тим, що різні види токенів дають різні права доступу і можливості, їх вартість залежить від успішності проекту, в рамках якого вони були створені
Криптовалюта	Мобільний додаток криптобіржі або програма з доступом до цифрового гаманця, в якому зберігається криптовалюта	Ідентифікація в гаманці виду криптовалюти, вартості і кількості	Облік слід здійснювати на аналітичних рахунках до рахунку 128 «Віртуальні активи» або 287 «Цифрові валюти для продажу» (для криптобірж) в розрізі видів криптовалют

Об'єкт	Джерело інформації	Суть операцій	Бухгалтерський облік
Транзакції з криптовалют ою та токенами	Посилання на смарт контракт на сайті біржі, яка прив'язана до коду учасника (після ідентифікації на централізованій біржі або без ідентифікації на децентралізованій біржі)	Після реєстрації на біржі, створення електронного гаманця, обирається необхідна послуга. Після її завершення приходить повідомлення про смарт-контракт. Це повідомлення вказує на суть операції, учасників, кількість і суми	Придбання відображається на Дт 154 «Капітальні інвестиції в нематеріальні активи» з наступним оприбуткуванням на Дт 128 «Віртуальні активи», вибуття по Кт цього ж рахунку.
Цифрові гаманці	Доступ до електронного гаманця з мобільного додатку або програми біржі з зазначенням унікального цифрового коду	Кожен цифровий гаманець має унікальний ідентифікатор гаманця (ID), який представляє собою рядок з 36 букв і цифр, схожих на ім'я користувача. Право володіння цифровим гаманцем означає право володіння криптовалютою	Аналітичний облік криптовалюти та токенів за матеріально-відповідальними особами, які мають коди доступу

Основним джерелом інформації є мобільний додаток криптобіржі або програма з доступом до цифрового гаманця.

Наші напрацювання можуть бути використані для розробки технічних завдань щодо автоматизації обліку операцій з віртуальними активами, програм контролю, в тому числі інвентаризації віртуальних активів.

ВИСНОВКИ

На основі досліджень можна зробити наступні висновки:

1) Встановлено, що віртуальні активи використовуються для позначення вартостя в цифровому середовищі, тобто як засіб обміну, або як майно, яке має цінність у цифровому середовищі. Законодавчо визначеної класифікації віртуальних активів, хоча наявні проекти змін цивільного кодексу України, Податкового кодексу України, згідно яких віртуальні активи поділяються на забезпечені і незабезпечені.

2) Запропоновано класифікацію віртуальних активів, яка може бути прийнятною для цілей обліку і контролю і передбачає поділ віртуальних активів за функціями і джерелом емісії. Основними об'єктами обліку віртуальних активів є транзакції з криптовалютою, цифрові гаманці та токени.

3) Визначено, що організацію контролю за операціями з криптовалютою в Україні має здійснювати Міністерство цифрової трансформації України. Крім того, криптовалюта є об'єктом контролю Державної служби фінансового моніторингу. Через відсутність контролю, нормативного регулювання, і одночасно прямої заборони з боку держави, виникла значна бізнесова ніша, яка забезпечує ринок криптовалюти України послугами створення віртуальних активів, введення віртуальних активів в цивільний обіг та виведення віртуальних активів з цивільного обігу, зберігання, адміністрування, обміну віртуальних активів. При цьому відсутні правила обліку, оцінки, оподаткування. Навіть аудитори в операціях з криптовалютою під час перевірок в більшій мірі орієнтуються на професійне судження та рекомендації «великої четвірки». В тіні залишається великий грошовий обіг. За даними провідної аналітичної компанії Chainalysis, в 2020 році українці отримали близько 400 мільйонів доларів прибутку від інвестування в біткойн..

4) Доведено, що певні напрацювання з контролю віртуальних активів здійснюються Державною службою моніторингу, яка зобов'язує суб'єктів первинного фінансового моніторингу повідомляти контролюючі органи про підозрілі операції, виявляти походження грошей, що вкладаються в

криптовалюту. Але більшість операцій здійснюється фізичними особами, які не є суб'єктами фінансового моніторингу, операції здійснюються на біржах, які розташовані не в Україні. Частина бірж не вимагає верифікації (ідентифікації покупця). Тому фінансовий моніторинг криптовалюти є малодієвим

5) Встановлено, що весь період існування криптовалюти на території України можна розподілити на 3 етапи: з 2014 по 2017 рік криптовалюта була абсолютно новим явищем, яке не підтримувалось законодавством. з 2018 по 2020 рік обіг криптовалюти завзято намагаються врегулювати на законодавчому рівні і зробити певний механізм її оподаткування. З 2020 по сьогоднішній день в нашій державі активно розробляються закони щодо прийняття та легалізації віртуальних активів. Щодо токенів, то їх визначення не наводиться в проектах законів, хоча по суті вони відповідають означенню віртуальних активів, купуються і продаються як і криптовалюта.

6) Доведено, що токени перебувають поза увагою фінансового моніторингу, хоча їх капіталізація також зростає з кожним роком. Це теж віртуальні активи, які активно купуються і продаються, проте вважаються більш ризиковими і менш ліквідними.

7) Наші дослідження показали, що в загальному для практики обліку віртуальних активів в Україні можна використовувати підхід МСФЗ та МСБО згідно якого: віртуальні активи обліковуються як запаси, коли їх зберігають для продажу в ході звичайної діяльності. Це стосується рокерів-трейдерів або інших компаній, головною діяльністю яких є операції з купівлі-продажу криптовалюти; - віртуальні активи обліковуються як нематеріальний актив, тобто право на послугу чи доступ до ресурсу; - віртуальний актив як фінансова інвестиція в разі придбання токенів-акцій щодо участі в певних ІТ-проектах, стартапах, які засвідчують частку участі.

8) Рекомендовано облік токенів (токени-акції, обмінні, службові, NFT), криптовалюти та операції з ними слід здійснювати на аналітичних рахунках до рахунку 128 «Віртуальні активи» або 287 «Цифрові валюти для продажу» (для криптобірж) в розрізі видів. Це зумовлено тим, що різні види токенів дають різні права доступу і можливості, їх вартість залежить від успішності проекту, в

рамках якого вони були створені. Цифрові гаманці використовувати для аналітичного обліку криптовалюти та токенів за матеріально-відповідальними особами, які мають коди доступу. Основним джерелом інформації є мобільний додаток криптобіржі або програма з доступом до цифрового гаманця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Alessandretti L., ElBahrawy A., Kandler A., Pastor-Satorras R., Baronchelli A.. Evolutionary dynamics of the cryptocurrency market. *The royal society*. 2017. №11. P.2-9.
URL:<https://royalsocietypublishing.org/doi/full/10.1098/rsos.170623>
2. Accounting for cryptocurrencies in 1 best view. *Annual Reporting*. URL:<https://annualreporting.info/accounting-for-cryptocurrencies/> (дата звернення 12.12.2023)
3. Chainalysis. *The Blockchain Data Platform*. 2021. URL: <https://www.chainalysis.com/> (дата звернення 28.12.2022)
4. Edirisinghe-Vincent N., Wilkins A. Challenges when Auditing Cryptocurrencies. *American Accounting Association*. 2020. №1. P.46-58.
URL:<https://meridian.allenpress.com/cia/article/14/1/A46/432267/Challenges-when-Auditing-Cryptocurrencies>
5. Foy J. Financial Accounting Classification of Cryptocurrency. *Senior Honors Theses*. 2019. №858. P.1-35.
URL:<https://digitalcommons.liberty.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1935&context=honors>
6. Gandal N., Halaburda H. Can We Predict the Winner in a Market with Network Effects? Competition in Cryptocurrency Market. *Games* 2016, 7, 16. 2016. №7. P.1-21. URL:https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2832836
7. GoogleTrends. URL: <https://trends.google.ru/trends/?geo=UA> (дата звернення 18.09.2022)
8. Hartley A. Financial reporting of cryptocurrency. *University of Tennessee at Chattanooga*. 2019. №8. P.1-34.
URL:<https://scholar.utc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1231&context=honors-theses>
9. Komsuoglu-Yilmaz N., Boydas-Hazar H. Predicting future cryptocurrency investment trends by conjoint analysis. *Journal of Economic, Finance and Accounting*. 2018. №4. P. 321-330. URL:<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/615008>

10. Krafft P., Della Penna N., Pentlan A. An Experimental Study of Cryptocurrency Market Dynamics. *Conference on Human Factors in Computing Systems*. 2018. №605. P.1-13.
URL:<https://dl.acm.org/doi/abs/10.1145/3173574.3174179>
11. Loyd S. Tentative Agenda Decision — Holdings of Cryptocurrencies. *International Financial Reporting Standards*. 2019. P1-9. URL:http://eifrs.ifrs.org/eifrs/comment_letters/528/528_25525_DAVIDHARDIDGEIndividual_0_IFRICCryptocurrenciesTADDavidHardidge.pdf
12. Miriti N., Nekesa M. The Level of Deepening and Classification of Cryptocurrency Transactions and Taxation in Kenya. *African Tax and Customs Review*. 2021. №2664-953579. P.79-102.
URL:<https://atcr.kra.go.ke/index.php/atcr/article/view/75/33>
13. Morozova T., Akhmadeev R., Lehoux L., Yumashev A., Meshkova G., Lukiyanova M. Crypto asset assessment models in financial reporting content typologies. *Entrepreneurship and sustainability issues*. 2020. №3. P.1-17.
URL:http://jssidoi.org/jesi/uploads/articles/27/Morozova_Crypto_asset_assessment_models_in_financial_reporting_content_typologies.pdf
14. Narbutaitė Š., Šapkauskienė A. Cryptocurrency international regulation: a case of bitcoin. *Inclusive-Business-Phenomenon*. 2018. №18. P. 86-92.
URL:https://www.researchgate.net/profile/Shota-Shaburishvili/publication/339458585_Inclusive_Business_Phenomenon/links/5e53fe2192851c1dcb8a03fd/Inclusive-Business-Phenomenon.pdf#page=86
15. Pellegrini M., Perna F. Cryptocurrency (and Bitcoin), a new challenge for the regulator. *Open Review of Menegment, Banking and Finance*. 2018. № 1. P.1-9.
URL:https://iris.luiss.it/retrieve/handle/11385/178681/67056/OK%20Cryptocurrency%20%28and%20Bitcoin%29%2c%20a%20new%20challenge%20for%20the%20regulator%20_%20Open%20Review%20of%20Management%2c%20Banking%20and%20Finance.pdf
16. Pelucio-Grecco M., Jacinto P., Constancio D. Accounting for bitcoins in light of IFRS and tax aspects. *Revista Contabilidade & Finanças*. 2020. № 31. P.1-8.

URL:https://www.researchgate.net/publication/338944468_Accounting_for_bitcoins_in_light_of_IFRS_and_tax_aspects

17. Procházka D. Accounting for Bitcoin and Other Cryptocurrencies under IFRS: A Comparison and Assessment of Competing Models. *The International Journal of Digital Accounting Research*. 2018. №18 P.161-188. URL:https://www.researchgate.net/profile/David-Prochazka-4/publication/328894135_Accounting_for_Bitcoin_and_Other_Cryptocurrencies_under_IFRS_A_Comparison_and_Assessment_of_Competing_Models/links/5bf27839299bf1124fdd128f/Accounting-for-Bitcoin-and-Other-Cryptocurrencies-under-IFRS-A-Comparison-and-Assessment-of-Competing-Models.pdf

18. Quade R. Blockchain: The Transformation of Accounting. *Marriott Student Review*. 2021. №2. P.35-37. URL:<https://scholarsarchive.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1187&context=marriottstudentreview>

19. Ramrakhiani N., O'Callaghan R. An Introductory Outlook: What Are The Prospective And Current Issues With Regards To Accounting For Cryptocurrency. *Dublin Business School*. 2018. №10362924. P. 57-69. URL:https://esource.dbs.ie/bitstream/handle/10788/3523/msc_ramrakhiani_n_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

20. Remlein M. Accounting challenges for sustainability and innovations. *Central European Network for Sustainable and Innovative Economy*. 2019. №1. P. 141-149. URL: <http://cenetsie.ue.poznan.pl/wp-content/uploads/2021/05/Accounting-challenges-for-sustainability-and-innovations-ed.-by-M.-Remlein.pdf>

21. Ryabova T., Henderson F. Integrating Cryptocurrency into Intermediate Financial Accounting Curriculum: A Case Study. *Journal of Accounting and Finance*. 2019. №19. P.167-179. URL:https://www.researchgate.net/profile/Tatyana-Ryabova/publication/336675378_Integrating_Cryptocurrency_into_Intermediate_Financial_Accounting_Curriculum_A_Case_Study/links/5dae0175299bf111d4bf8d0e/Integrating-Cryptocurrency-into-Intermediate-Financial-Accounting-Curriculum-A-Case-Study.pdf

22. Scheau C., Crăciunescu S., Brici I., Achim M. A Cryptocurrency Spectrum Short Analysis. *Journal of Risk and Financial Management*. 2020. №13. P.184. URL:<https://www.mdpi.com/1911-8074/13/8/184>

23. Shehada F., Shehada M. The Challenges Facing IFRS for Accounting of Cryptocurrencies. *International Conference on Information Technology & Business (ICITB)*. 2020. №1. P.1-8. URL:https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3664571

24. Біткоїни і злочинність: як криптовалюти допомагають "відмивати" гроші. *Україна24*. 2022. URL:<https://economics.segodnya.ua/ua/economics/kriptovalyuta/bitkoin-i-prestupnost-kak-kriptovalyuty-pomogayut-otmyvat-dengi-1161640.html> (дата звернення 29.03.2023)

25. Гришук О.В. Взаємозв'язок економічних теорій та теорій обліку. *Облік, аналіз і контроль в стратегії розвитку економіки України: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (24 квітня 2021 р).* / відп. ред. В.В. Чудовець. Вип. 14. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ. 2021. С.40-45. URL:<http://oia.lntu.edu.ua/files/kviten2021.pdf>

26. Гришук О.В. Зарубіжний досвід обліку криптовалюти. *Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (3 грудня 2021 р).* / відп. ред. В.В. Чудовець. Вип. 14. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ. 2021. С.165-168. URL: http://oia.lntu.edu.ua/files/3_12_2021.pdf

27. Дем'янчук М.А., Маслій Н. Д., Мітева М.В. Дослідження розвитку, використання та регулювання віртуальних активів в умовах дигітального середовища. *Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка*. 2018. №7. С. 1-6. URL:<http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/19471/1/75-80.pdf>

28. Державна служба фінансового моніторингу України. Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму), 2021. С. 81-85. URL:https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20of%20the%20SFMS/UKR_Typology_2021_26_05.pdf (дата звернення 31.03.2023)

29. Диба М. , Лягера О. Ставлення до криптовалюти в Україні. *Міжнародна науково-практична конференція “нові форми грошей та фінансових активів: становлення, перспективи, ризики”*. 2017. № 4. С.1-3. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/32828/Npndfi_2017_4_6.pdf?sequence=1
30. Закон України "Про віртуальні активи" від 17 лютого 2022 року № 2074-IX. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення 04.01.2023)
31. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
32. КиївАудит. МСФЗ. *Криптовалюта та інші крипто-активи*. 2019. URL: <https://kievaudit.com/informatsiia/msfz-kripto> (дата звернення 26.10.2022)
33. Криптовалюта: проблеми оподаткування. *Інтерактивна бухгалтерія*. 2018. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/ib> (дата звернення 29.10.2022)
34. Крупка Я., Окренець В. Криптовалюта як об'єкт обліку і джерело економічних вигод. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. Вип. 3. С. 238–251. URL: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.03.238>
35. Мазур В., Іванкевич О. Проблеми інформатизації та управління. *Проблеми інформатизації та управління*. 2015. Вип. 4(52). С. 93-98. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/17495>
36. Мамуменко М., Жмай О. Переваги та недоліки застосування криптовалюти в умовах сучасної ринкової економіки в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 26. С. 1-4. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/27922>
37. Невмержицький Є.І. , Смальченко Н.Г. Поняття токєну і токєнізації. 2020. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/18635/Smalchenko_Kursova_robota.pdf?sequence=1&isAllowed=y

38. Овчаренко А. С. Віртуальні активи як об'єкти фінансового моніторингу. *Вісник Запорізького національного університету*. 2020. №3. С.98-103. URL:<http://law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-3-2020/visnik-3-2020.pdf#page=98>

39. Проект Закону України «Про віртуальні активи» від 08.09.2021 № 3637 <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/213503.html> (дата звернення 03.11.2022)

40. Сидор Г., Андрусів У., Давидовська Г. Криптовалюта – гроші майбутнього. *Криптовалюти: новий економічний феномен або «мільна бульбашка»*. 2018. №14. С.1-3. URL:http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/29161/1/2018_%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%94%D0%BD%D1%96%D0%BF%D1%80%D0%BE_1.PDF

41. Слободенюк О. Як вести облік біткойнів у бухгалтерії: приклад реального бізнесу. *AinCapital*. 2018. URL: <https://ain.ua/ru/2018/09/05/bitkoiny-v-buxgalterii/> (дата звернення 26.10.2022)

42. Типологічне дослідження на тему: «Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму)». *Державна служба фінансового моніторингу України*. 2020. №146. С.87-92. URL:<https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/411/%D0%A2%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%20%D0%94%D0%A1%D0%A4%D0%9C%D0%A3/Typology%202021.pdf>

43. Черних О.С. Класифікація віртуальних активів в Україні. *Higher scholl of advocacy*. 2021. URL:<https://www.hsa.org.ua/blog/klassifikatsiya-virtualnyh-aktiviv-v-ukrayini/> (дата звернення 03.12.2022)

44. Шевченко Л.В. Методика обліку криптовалют в умовах нестабільності діючого законодавства. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. №1. 2020. С. 1-6. URL:http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2020/158.pdf

45. Шуліка А. Оподаткування доходів отриманих від операцій з віртуальними активами. URL:<https://eba.com.ua/opodatkuvannya-dohodiv-otrymanyh-vid-operatsij-z-virtualnymy-aktyvamy/> (дата звернення 17.02.2023)

46. Як криптовалюта допомагає фінансувати тероризм та як цього уникнути. URL: <https://speka.media/yak-kriptovalyuta-dopomagaje-finansuvati-terorizm-ta-yak-syogo-uniknuti-p1dg5p> (дата звернення 06.04.2023)

ДОДАТОК А

ТРАКТУВАННЯ ТЕРМІНУ «ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ»

Автор	Визначення
Дем'янчук М.А., Маслій Н. Д., Мітева М.В.	«Віртуальні активи – будь-яка форма запису в рамках розподіленого реєстру записів у цифровій формі, що може використовуватися як засіб обміну, одиниця обліку чи як засіб збереження вартості»[27]
Овчаренко А. С.	«Віртуальний актив можна визначити як актив в електронній формі, створений із використанням криптографічних засобів, який існує у вигляді цифрового програмного коду і не має фізичної форми, право власності на яке засвідчується шляхом внесення цифрових записів до реєстру цифрових транзакцій і має економічну цінність»[38]
Невмержицький Є.І. , Смальченко Н.Г.	«Криптовалюти як віртуальний актив - цифрове вираження вартості, яку можна використовувати для платіжних цілей чи інвестицій»[37]
Закон України № 361	«Віртуальний актив визначається як цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей» [31]

ДОДАТОК Б

СТАТИСТИКА ВИКОРИСТАННЯ БІТКОЙНІВ

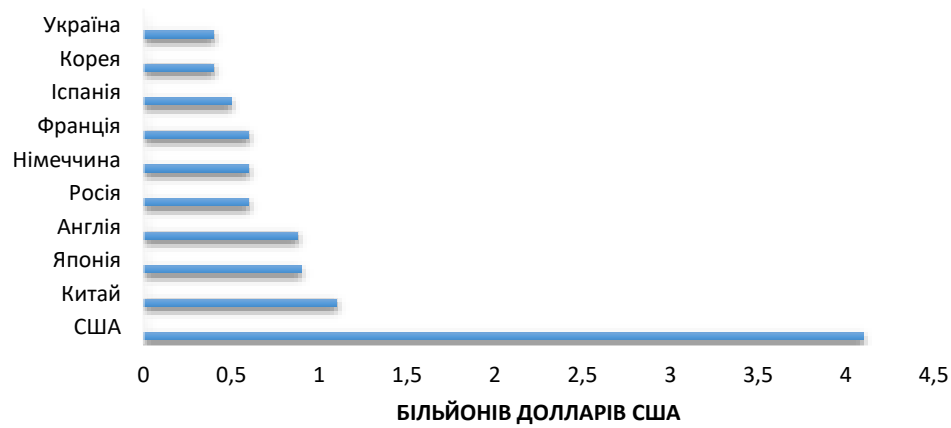

Рис.1 - Статистика використання криптовалюти по регіонам

Джерело: [3]

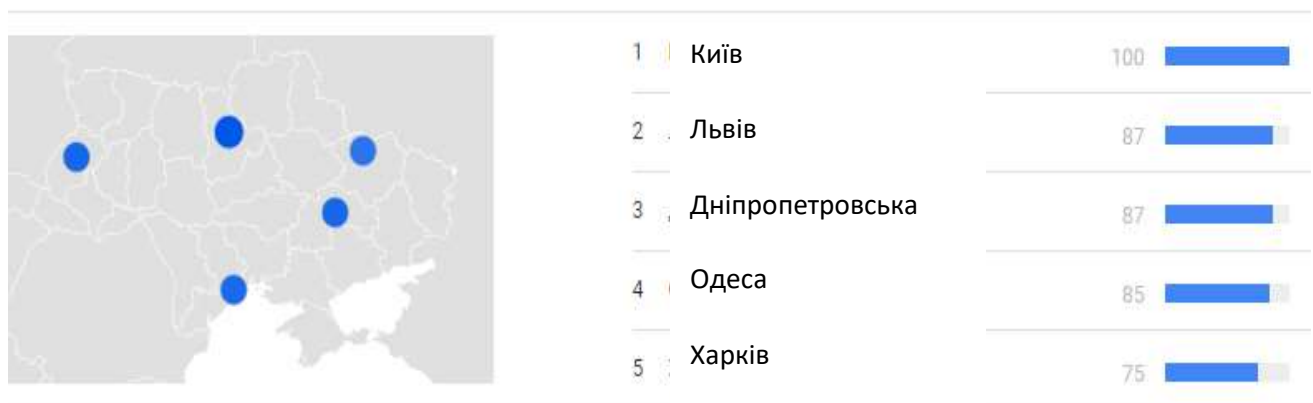

Рис. 2 - Статистика використання криптовалюти по регіонам

Джерело : [7]

ПОПИТ УКРАЇНЦІВ НА BINANCE , BITCOIN, ETHEREUM, BINANCE TA CARBOWANEC

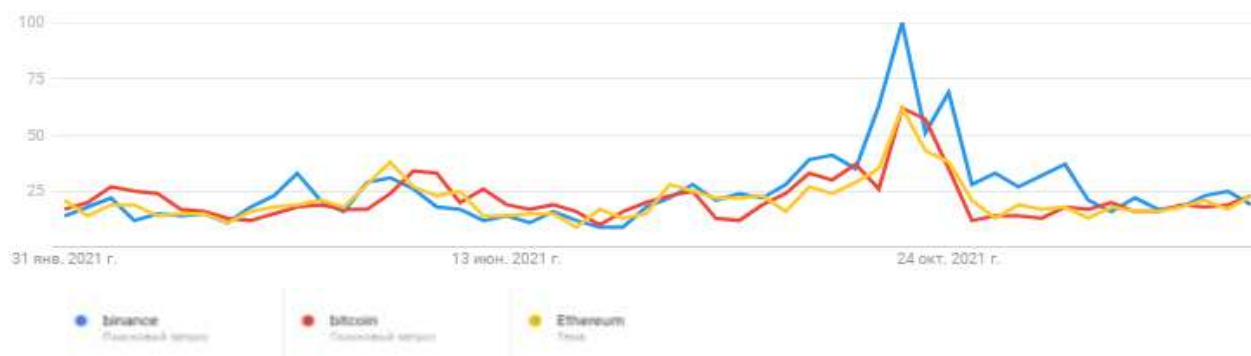

Рис. 1 - Попит українців на Binance , Bitcoin та Ethereum

Джерело : [7]

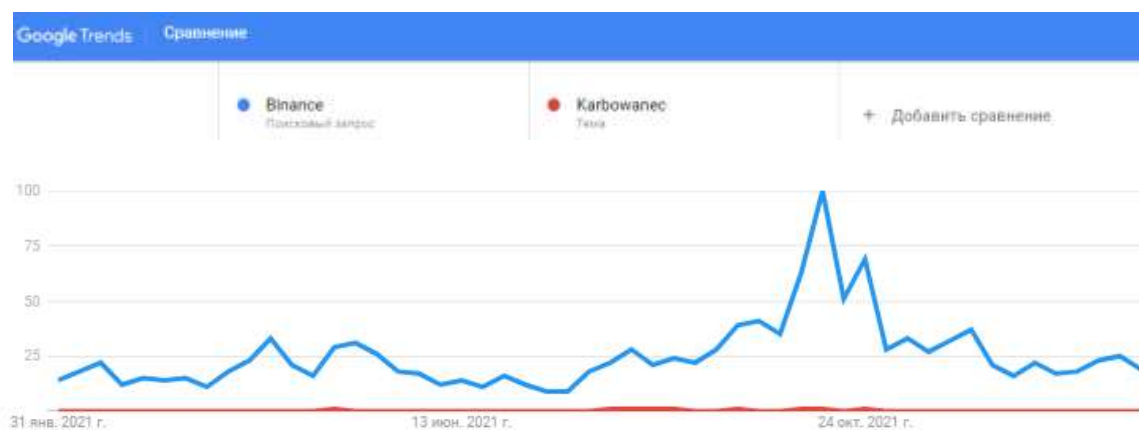

Рис. 2 - Попит українців на Binance та Carbowanec

Джерело : [7]

ДОДАТОК Г

ПРИКЛОДИ ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ У ЗЛОЧИННИХ СХЕМАХ

- Приклад 1** «Група громадян України (понад 40 осіб), систематично переказували/отримували кошти з використанням Darknet-market Hydra. В ході розслідування ідентифіковано дві особи з даної групи громадян, один з яких входить до посадово-засновницького складу 8 підприємств, а також зареєстрований як фізична особа-підприємець» [28]
- Приклад 2** «Групи осіб, які використовуючи віддалене кероване шкідливе програмне забезпечення для блокування інформації та подальшого витребування викупу за розблокування інформації. Внаслідок кібератаки на чотирьох корейських компаніях було заблоковано 810 внутрішніх серверів та персональних комп'ютерів. В ході розслідування встановлено, що до вчинення кримінального правопорушення причетна Фізична особа, яка має у користуванні криптогаманці на біржі Binance, та на які надходили кошти за розблокування інформації» [28]
- Приклад 3** «В Одеській області Службою безпеки України виявлено функціонування нарколабораторії, яка займалась виготовленням амфетаміну. Злочинці також здійснювали контрабандне постачання МДМА (напівсинтетична психоактивна сполука амфетамінового ряду) з Нідерландів. Для проведення розрахунків злочинці активно використовували криптовалюту Bitcoin. Необхідна сума в Bitcoin розміщувалась в електронний гаманець продавця, якому за допомогою системи знеособлених чатів «Джаббер» повідомлявся електронний код для отримання доступу для коштів» [28].

ДОДАТОК І

ІСТОРІЯ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З ВИЗНАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ

Дата	Назва операції	Сутність операції
31 січня 2018 р.	«Кіберполіція наполягає на якнайшвидшому визначенні статусу криптовалюти»[32]	Кіберполіція наполягає на визначенні статусу криптовалюти
30 липня 2018р.	«Влада починає визначатися із статусом криптовалют» [32]	Голова НКЦПФР презентував концепцію державного регулювання операцій з криптовалютами в Україні
7 вересня 2018р.	«Криптовалюта: проблеми оподаткування» [32]	Заступник міністра фінансів апелює до міжнародного досвіду врегулювання правового статусу криптовалют, зокрема Швейцарії
19 вересня 2018р.	«Запропоновано законодавчо закріпити оподаткування криптовалют» [32]	У проекті Закону пропонується ввести до Податкового кодексу основні терміни, пов'язані з ринком віртуальних активів
1 жовтня 2018р.	«Оподаткування криптовалют: версія 2.0» [32]	Друга спроба обрати оподаткування криптовалют
8 жовтня 2018р.	«Оподаткування програмної продукції та криптовалют: готуються узагальнюючі консультації Мінфіну» [32]	Мінфін інформує про створення, починаючи з 16 жовтня 2018 року, двох робочих підгруп для напрацювання позицій щодо: ..., проблемних питань оподаткування операцій з криптовалютами, і тд.
17 жовтня 2018р.	«Який КВЕД у майнінгу криптовалют» [32]	Дискусія щодо класифікації «майнінгу» . Який КВЕД обрати?
29 жовтня 2018р.	«Легалізація криптовалют: концепція від Мінекономрозвитку» [32]	Гіпотеза Мінекономрозвитку щодо легалізації криптовалют
5 червня 2019р.	«В Україні буде власна криптовалюта» [32]	Пропозиція НБУ ввести національний «біткойн»
18 жовтня 2019р.	«Бюджетний комітет запропонував свої податкові зміни» [32]	Бюджетний комітет запропонував визначити правовий статус криптовалют, врегулювати їх обіг та оподаткування відповідних операцій
19 листопада 2019р.	«Криптовалюта отримає новий варіант оподаткування» [32]	Новий варіант оподаткування криптовалют : 5% – ставка ПДФО для інвестиційного прибутку від продажу криптоактивів строком на 5 років
19 листопада 2019р.	«Мінцифра пропонує запровадити пілотний проект е-резидентств» [32]	Планується ввести близько 20 електронних послуг , що посприяє впровадженню блокчейну та криптовалют
10 грудня 2019р.	«Дохід від продажу криптовалют оподатковують - ДПС» [32]	Податківці вважають, що доходи, отримані фізичними особами-резидентами від продажу криптовалют, повинні обкладатися ПДФО та військовим збором.

Дата	Назва операції	Сутність операції
12 грудня 2019р.	«Мінцифра анонсує реформування сфери віртуальних активів» [32]	Проголошення мінцифрою гіпотези щодо зміни сфери віртуальних активів
24 січня 2020р.	«Нетипові операції підприємців та платежі у криптовалюті потраплять під фінмоніторинг» [32]	Платежі здійснені біржами, банками або іншими компаніями у криптовалюті на суму більше 30тис.грн в еквіваленті мають бути перевірені , а про клієнта необхідно зібрати докладну інформацію
25 лютого 2020р.	«Мінцифра анонсує запуск онлайн-платформи для бізнеса» [32]	Урядовці прогнозують, що для МСП відкриються консультаційні зони. Також міністерство займається легалізацією криптовалют.
27 квітня 2020р.	«Новий Закон про фінмоніторинг: основні моменти» [32]	Операції з криптовалютами підпадуть під фінмоніторинг
7 липня 2021р.	«Податківці поки не визначилися із оподаткуванням криптовалют» [32]	Регулятори поки не готові відповісти, як обліковувати та оподатковувати криптовалютні активи
28 липня 2021р.	«ДПС не підтверджує можливості проводити операції з криптовалютою для ФОП» [32]	Податківці відзначають, що платниками ЄП 1 - 3 груп не можуть бути суб'єкти господарювання (юридичні особи та ФОП), які здійснюють діяльність з обміну іноземної валюти, криптовалюта там не згадується

Додаток Д

Коментарі державних органів України щодо невизнання криптовалюти

Дата	Назва операції	Сутність операції
11 листопада 2014р	«Нацбанк вважає незаконним використання Bitcoin в Україні» [32]	НБУ вважає незаконним використання Bitcoin на території України
6 листопада 2017р.	«Криптовалюта: проблеми оподаткування» [32]	Законопроект про криптовалюту розкритиковано національною комісією з цінних паперів та фондового ринку
1 лютого 2019р.	«Податківці не надаватимуть консультацій по операціям із криптовалютою» [32]	У зв'язку із відсутністю на сьогодні консолідованого підходу до класифікації криптовалюти та регулювання операцій з нею, податківці відмовляються надавати консультації по даному питанню
23 березня 2020р.	«Зменшили обсяг інформації, яку показують в антикорупційних деклараціях за 2019 рік» [32]	Криптовалюта увійшла в перелік цінностей, які з 2019 року не потрібно вказувати в певних видах декларацій, наприклад : щорічна, після звільнення, кандидата на посаду тощо.
3 вересня 2021р.	«Облік у ФОП-загальносистемника в роз'ясненнях контролерів» [32]	Щодо операцій з криптовалютою контролери зазвичай мовчать і закликають дочекатися вирішення їх правового статусу на законодавчому рівні

ДОДАТОК Е

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОВАЛЮТОЮ

Заходи фінмоніторингу в операціях з переказу криптовалюти	
до 30 тис.грн за курсом криптовалюти до доллара, а доллара до гривні за НБУ	30 тис.грн і більше криптовалюти до доллара, а доллара до гривні за НБУ
Компанія що надає послуги має зібрати наступну інформацію : «номер рахунка/електронного гаманця або унікальний номер електронного платіжного засобу чи наперед оплаченої картки; номер рахунка або унікальний номер електронного платіжного засобу отримувача або наперед оплаченої картки; якщо відсутній електронний гаманець – наводиться унікальний номер фінансової інформації» [42].	Компанія що надає послуги має провести ідентифікацію та верифікацію клієнта згідно ст.11 Закону №361. Зокрема встановити «для резидентів фізичних осіб прізвище, ім'я та (за наявності) по батькові, дату народження, номер (та за наявності - серію) паспорта громадянина України, дату видачі та орган, що його видав, відомості про місце проживання або місце перебування, реєстраційний номер облікової картки платника податків, номер. Для юридичної особи - повне найменування, місцезнаходження; дату та номер запису в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань; ідентифікаційні дані осіб, які мають право розпоряджатися рахунками та/або майном; ідентифікаційний код згідно з Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України; реквізити банку, в якому відкрито рахунок, і номер поточного рахунка та ін» [42].

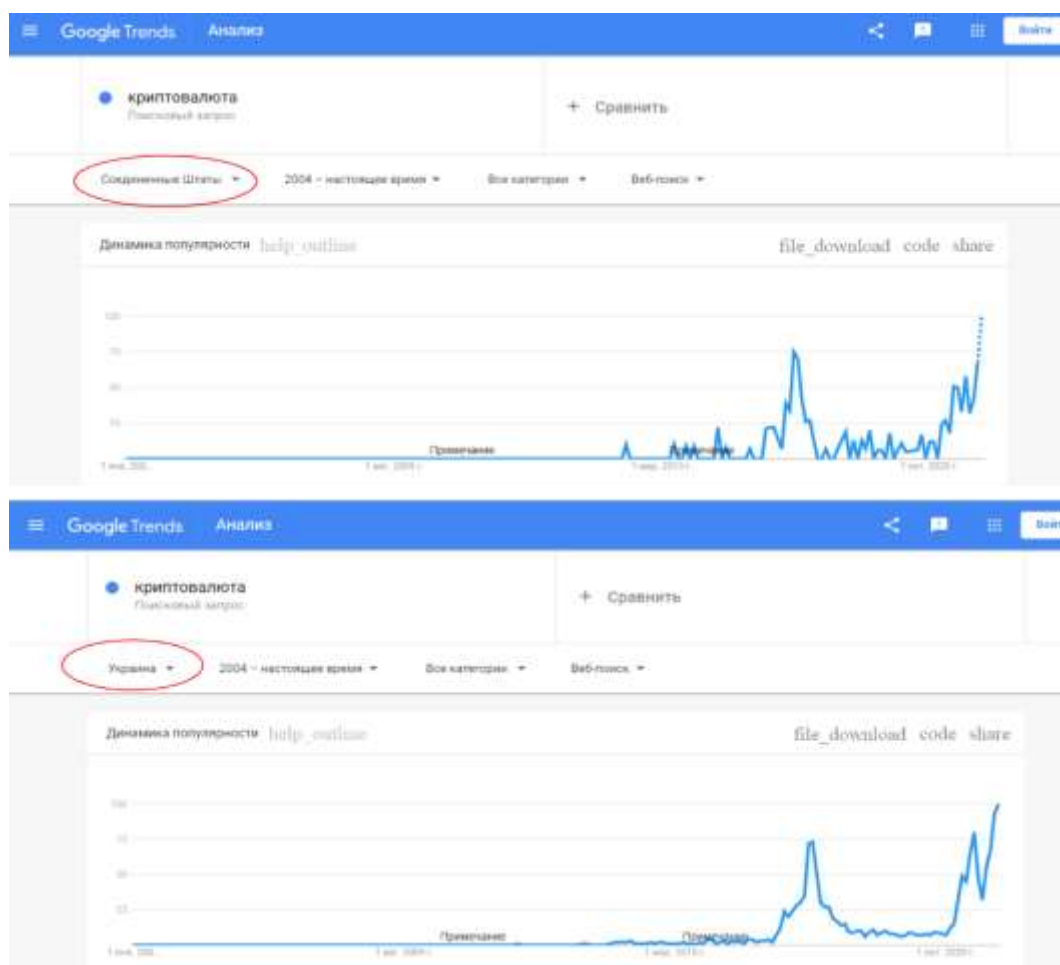
ДОДАТОК Є

АРГУМЕНТИ ЩОДО ВІДОБРАЖЕННЯ КРИПТОВАЛЮТИ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ GAAP

Чому криптовалюта повинна відображатись в цьому рядку звітності	Чому криптовалюта не повинна відображатись в цьому рядку звітності
Необоротні активи	
Як власність, так і криптовалюта мають довгостроковий термін використання	Майно має очікуваний термін служби порівняно з криптовалютою, який міг би теоретично тривати до нескінченності
Нематеріальні активи	
Основна причина того, чому криптовалюта потрапила до цієї класифікації, це відсутність в ній фізичної речовини	Те, як компанії намагаються використовувати криптовалюту, не відповідає стандартному використанню нематеріальних активів
Гроші та грошові еквіваленти	
Для обміну товарів і послуг ми використовуємо готівку як засіб, який приймає кожна особа, оскільки кожна сторона погоджується щодо вартості готівки. Криптовалюта розроблена з цією ж метою	Криптовалюту не можна класифікувати як грошові кошти, так як вона не визнається урядом як засіб платежу
Запаси	
<p>Запаси визначаються як активи, які :</p> <ul style="list-style-type: none"> - утримуються для продажу під час звичайної діяльності - у процесі виробництва для такого продажу - будуть споживані в даний час у виробництві товарів або послуг. <p>Компанії ,які займаються майнінгом , тримають криптовалюту для продажу в майбутньому</p>	Оскільки криптовалюта не є матеріальним активом, класифікація запасів не працює. Запаси відповідно до чинних стандартів GAAP мають бути матеріальними

ДОДАТОК Ж

ДИНАМІКА ПОПУЛЯРНОСТІ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ ТА США

Джерело : [7]

ДОДАТОК 3

БАЗОВІ ДУМКИ ФІРМ «ВЕЛИКОЇ ЧЕТВІРКИ» ПРО ТЕ, ЯК ПОТРІБНО ВІДОБРАЖАТИ КРИПТОВАЛЮТУ В ЗВІТНОСТІ

PwC	EY	Deloitte	KPMG
«PwC вважають, що класифікація «нематеріальних активів» є найкращим варіантом для криптовалюти. Згідно з їхньою думкою, «криптовалюта не є грошовими коштами, валютою або фінансовим активом; швидше за все, вона повинна враховуватися як невизначено довговічний нематеріальний актив» [26].	«На думку EY криптовалюта настільки нова і відповідає техніці, що класифікацію потрібно залишити для кожного випадку окремо. EY не висловлює власної думки щодо того, а лише спирається на вказівки інших регулюючих організацій за межами США» [26].	«Відповідно до Deloitte, компанії повинні повідомляти про криптовалюту, виходячи з їх намірів. Наприклад, якщо я видобуваю криптовалюту з повним наміром продати її для отримання прибутку пізніше, це схоже на запаси» [26].	«На думку KPMG криптовалюта є загалом нематеріальним активом. Та єдиний спосіб класифікувати криптовалюту як запаси - утримувати її для продажу під час звичайного бізнесу»[26].